

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
postmottak@kmd.dep.no

Vår fil: B20-CL-Høring forslag ny valglov
Vårt Arkiv: 20 – Høringer
Saksbehandler: Cato Lie

Oslo 18. desember 2020

Høringsvar – NOU 2020:6 Forslag til ny valglov

Vi viser til vårt høringsvar om forslag til endringer i valgloven, valgforskriften og forskrift om valg til Sametinget datert 11. september 2020. Vi viser videre til presentasjonen FFO sammen med Norges Blindforbund holdt for Valglovutvalget 29. august 2018. Her ble manglende tilgjengelighet til valglokaler og manglende kunnskap om rutiner blant valgfunksjonærer for bistand under stemmegivning for velgere med behov for assistanse nevnt som de store utfordringene ved gjennomføring av valg.

1. Innledning

For mennesker med funksjonshemning og kronisk sykdom er et universelt utformet samfunn en grunnleggende forutsetning for å kunne leve likestilte, gode og selvstendige liv, der de kan delta på alle samfunnsområder – skole, jobb, fritidsaktiviteter og et aktivt sosialt liv med venner og familie. Vi mener at det er helt grunnleggende at alle skal kunne delta i demokratiet på en likeverdig måte.

Bærekraftsmål 10.2 slår fast at Norge innen 2030 skal sikre myndiggjøring og fremme sosial, økonomisk og politisk inkludering av alle, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status

Artikkel 29 i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) forplikter norske myndigheter til å sikre at funksjonshemmede kan delta i frie og hemmelige valg på lik linje med andre.

Som dokumentert i sivilt samfunns alternative rapport til CRPD-komiteen i 2019 brytes denne rettigheten i Norge, og det er dessverre store kvalitetsforskjeller i kommunene i gjennomføring av valg. Vi er kjent med at flere kommuner ikke vurderer valglokalenes tilgjengelighet i forkant av valg. Dette mener vi er svært uheldig. Vi får også tilbakemeldinger på uheldige episoder der funksjonshemmede ikke selv kan velge hvem som skal assistere dem i valgavlukket, og at tilretteleggingen ved valggjennomføringen er mangelfull. Dette skyldes blant annet at valgmedarbeidere har for liten kunnskap om lover og regelverk. Det fører til at mange og ikke får utøve sin grunnleggende rettighet til å gi sin stemme ved valg, noe som er et svært alvorlig

demokratisk problem. Det er derfor positivt at Valglovutvalget har vurdert flere tiltak for å styrke funksjonshemmedes rettigheter ved valg.

2. FFOs synspunkter

- FFO støtter utvalgets forslag om å oppheve Grunnlovens § 50 tredje ledd.
- FFO mener at alle valglokaler og omgivelsene rundt skal være universelt utformet i så stor grad som mulig.
- FFO støtter utvalgets forslag om å utrede alternative måter for blinde og svaksynte å stemme elektronisk i valglokalet.
- FFO støtter utvalgets forslag om forskriftsfesting av bestemmelser som sikrer at blinde kan stemme uten hjelp. Dette bør også gjelde bevegelsehemmede.
- FFO støtter utvalgets forslag om å gi funksjonshemmede rett til selv å velge hvem som skal assistere dem ved valg.
- FFO mener at opplæringen av valgfunksjonærer om lovverket må forbedres.
- FFO ber om at elektronisk stemmegivning over internett blir innført så raskt som mulig.

3. FFOs vurderinger

Utvalget foreslår å videreføre kravene om tilgjengelighet til valglokalene, men vil klargjøre at valgstyret ikke kan delegere myndigheten til å peke ut valglokaler. Utvalget foreslår videre å lovfeste at kommunene må kunngjøre hvilke valglokaler som ikke tilfredsstiller kravene om tilgjengelighet. Utvalget mener det bør utredes hvordan blinde og svaksynte kan få mulighet til å gi personstemmer på egen hånd, for eksempel gjennom elektronisk stemming i valglokalet. Utvalget foreslår videre at alle velgere som grunnet fysisk eller psykisk funksjonsnedsettelse ikke kan stemme alene, skal ha krav på å få assistanse fra selvvalgt hjelper, og at velgerne kan la en selvvalgt hjelper tre inn for valgfunksjonæren.

Opphevelse av Grunnlovens § 50, tredje ledd

Retten til å stemme ved valg er en grunnleggende rettighet for alle borgere i et demokratisk samfunn. Å utelukke enkelte grupper fra valg er, som utvalget skriver, svært krenkende og uverdigg. I tillegg er det et alvorlig brudd på menneskerettighetene.

FFO støtter derfor utvalgets forslag om å oppheve Grunnloven § 50 tredje ledd, som sier at det kan fastsettes regler om stemmerett for personer som «åpenbart lider av alvorlig sjelelig svekkelse eller nedsatt bevissthet». Slike betegnelser har historisk blitt brukt til å nekte funksjonshemmede å kunne stemme og delta i demokratiet. Bestemmelsen er, slik vi ser det, både nedsettende og utdatert.

Stortinget besluttet i 2005 å oppheve de særskilte reglene i valgloven om alvorlig sjelelig svekkelse eller nedsatt bevissthet. Det er en logisk konsekvens at Grunnloven § 50 tredje ledd foreslås opphevet.

Tilgjengelighet inn til valglokalet

Utvalget foreslår å videreføre dagens bestemmelse om at valglokalene skal være tilgjengelige. Det vil fortsatt være mulig for kommunene å velge utilgjengelige lokaler om det fins «særlige

grunner» til det. Utvalget sier at lokaler som ikke er tilgjengelig for alle kan velges «dersom det ikke finnes tilgjengelige lokaler, og dersom det er umulig eller uforholdsmessig dyrt å gjøre lokalet tilgjengelig».

FFO mener at alle valglokaler skal være universelt utformet i så stor grad som mulig. Selv om utvalget mener at terskelen for å fravike fra tilgjengelighetskravet skal være høy, frykter vi at kommunenes praksis vil slå uheldig ut for mange enkeltpersoner vi representerer. Å kunne komme inn i valglokalet er en grunnleggende forutsetning for å kunne utøve sine demokratiske rettigheter. Vi mener derfor at alle valglokaler uten unntak skal være universelt utformet i så stor grad som mulig og dermed tilgjengelig for alle. Det finnes mange enkle løsninger for å få dette til i form av transportable ramper, eksempelvis.

Mange steder brukes skoler som valglokaler. FFO vil vise til veikart for universell utforming av nærskolene 2030, som er en plan for å gjøre alle landets grunnskoler universelt utformet frem mot 2030. Den er dessverre ikke realisert, men FFO jobber for å få planen inn som del av ny handlingsplan for universell utforming som legges frem før sommeren. Et flertall i Stortinget er positive til dette. Å oppgradere alle landets skolebygg til universell utforming-standard, vil også løse utfordringene med utilgjengelige valglokaler – og i tillegg øke muligheten til deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter/arrangementer, som også i stor grad skjer på skolene. Å gjennomføre veikartet er noe vi mener ikke kan utsettes lenger. Å ikke gjøre det er å fortsette å utestenge den største minoriteten i befolkningen fra demokratiske og sosiale arenaer, og dette kan ikke likestillingslandet Norge være bekjent med.

Vi mener det er positivt at utvalget foreslår at valgstyret ikke kan delegere myndigheten til å peke ut valglokaler. Vurdering av egnede lokaler for gjennomføring av valg er svært viktig, og bør derfor gjøres av politisk ledelse, fortrinnsvis med bistand fra kommunalt råd for personer med funksjonsnedsettelse og andre kommunale råd, og ikke av administrasjonen.

Dersom dagens unntaksbestemmelse ender opp med å bli videreført, noe vi mener ville vært uheldig, foreslår utvalget å lovfeste at kommunene må kunngjøre på forhånd hvilke lokaler som ikke møter tilgjengelighetskravene, og hvilke konkrete mangler lokalet har. Dette vil være et konstruktivt kompensatorisk grep som vi stiller oss bak. Noen funksjonshemmede velgere bruker mye tid på å finne informasjon om tilgjengelighet på forhånd eller finner ut av tilgjengelighetsmangler når de møter opp i lokalet. Vi mener det er uverdigg å måtte avgi sin stemme utenfor et valglokale, så god informasjon kan forhindre at slikt skjer.

Tilrettelegging inne i valglokalet

Utvalget foreslår å skjerpe dagens bestemmelse om tilrettelegging inne i valglokalet. Der gjeldende forskrift pålegger kommunene å «legge vekt på god tilgjengelighet», foreslår utvalget å i stedet lovfeste at valgstyret skal sørge for at valglokalene «tilrettelegges slik at alle kan stemme». FFO støtter dette forslaget. For å sikre at lovverket blir fulgt opp av kommunene, er det nødvendig at det stilles strenge og konkrete lovkrav som forplikter.

Utvalget foreslår videre å utrede alternative måter for blinde og svaksynte å stemme elektronisk i valglokalet. Dette betinger at det må legges til rette for at blinde og svaksynte som skal avgi stemme skal kunne benytte tekniske hjelpemidler de er avhengig av. Vi mener forslaget er positivt, og forutsetter at interesseorganisasjoner involveres i utredningen.

Utvalget foreslår dessuten å fastsette i forskrift nærmere bestemmelser om tilrettelegging for at blinde skal kunne stemme uten hjelp. Slik vi ser det, bør også bestemmelser om at bevegelseshemmede kan stemme uten hjelp forskriftsfestes. Vi får mange tilbakemeldinger på at stemmesedlene er plassert for høyt slik at de ikke er mulig å nå av rullestolbrukere og kortvokste. Vi mener derfor at alle valgavlukker må ta hensyn til dette ved at stemmesedlene plasseres slik at de kan nås av alle velgere, fortrinnsvis ved at alle valgavlukker er universelt utformet. På den måten vil færre bevegelseshemmede ha behov for assistent i valgavlukket.

Retten til assistanse

FFO er glad for at Valgløvet utvalget foreslår at velgere med behov for assistanse selv skal kunne velge sin ledsager i valgavlukket. Det mener FFO er et viktig skritt i riktig retning og vi er glade for at departementet støtter forslaget om å gi funksjonshemmede en rett til selv å velge hvem som skal assistere dem ved valg, uten at valgfunksjonær er med inn i valgavlukket. Dagens lovgivning, som krever at valgfunksjonæren er med inn i avlukket, mener vi er en trussel mot den enkeltes rett til et fritt, hemmelig og verdig valg. At det foreslås å gjennomføre dette allerede ved kommende stortingsvalg er vi svært glade for og vi håper derfor at et nytt regelverk er på plass innen Stortingsvalget 2021.

Vi støtter videre forslaget om å avvikle kravet om at funksjonsnedsettelsen må være alvorlig for å kunne ha med assistent i valgavlukket, da dette ikke er klart definert. Det er den enkeltes assistansebehov, ikke alvorlighetsgraden av funksjonsnedsettelsen, som bør være bestemmende for hvorvidt man har behov for og rett på bistand ved valg. Vi vil understreke at utfordringen ikke bare ligger i lovverket, men også praktiseringen. Mange valgfunksjonærer har for dårlig kunnskap om hvordan valget skal gjennomføres, inkludert adgangen til å velge ut en hjelper selv. Det trengs derfor grundig opplæring av valgfunksjonærer i det nye lovverket, særlig når det er valgfunksjonærene selv som skal vurdere om den enkelte velger har rett på assistanse.

Elektronisk stemmegivning

Vi må dessverre konstatere at utvalgets flertall ikke ønsker å innføre elektronisk stemmegivning over internett nå. Dette mener vi er svært skuffende. Etter vår oppfatning fratar papirbasert valg særlig blinde og synshemmedes mulighet til å stemme hemmelig, da de er avhengig av andre for å få gjennomført valget. Mange lar være å stemme på grunn av dette. Elektroniske løsninger for stemming er enklere og bedre for alle, og fører til at færre har behov for å ha med seg assistent inn i valgavlukket.

Vi har forståelse for utvalgets sikkerhetsbetyrninger når det kommer til internettstemming, men er skuffet over at store deler av utvalget til og med er avvisende til å innføre ordningen på sikt. Ved Stortingsvalget i 2013 ble det gjennomført forsøk med internettvalg i utvalgte kommuner. Erfaringene fra forsøket var positive, men ordningen ble ikke videreført. Å kunne stemme over internett vil føre til at noen kanskje for første gang får mulighet til å stemme fordi de har tilrettelegging og hjelpemidler i hjemmet som gjør det lettere å avgi sin stemme i eget hjem. Vi mener derfor at forsøket med stemmegivning over internett må vurderes fortløpende og innføres på sikt.

Vi støtter flertallets forslag om å utrede sikre løsninger for elektronisk stemming i valglokalene som en midlertidig løsning.

4. Konklusjon

FFO mener at det fortsatt er mange hindringer som står i veien for at alle kan utøve sine demokratiske rettigheter og plikter på en god måte. Valglovutvalget foreslår en rekke tiltak, som vil bedre situasjonen. Viktige forutsetninger er at valglokaler og lokaler for politiske møter er universelt utformet, og det må legges til rette for å tilby tolketjenester og annen bistand i forbindelse med politiske møter. Dette er grunnleggende.

Videre har vi lenge kjempet for at velgere med behov for assistanse selv må kunne velge hvem som skal bistå dem under stemmegivningen, et syn vi er glade for at Valglovutvalget støtter. Dette betinger at opplæring av valgfunksjonærer i lovverket styrkes. En grundig opplæring av valgfunksjonærer i det nye lovverket er viktig.

At interesseorganisasjone får anledning til å bidra aktivt til å rette på utfordringer knyttet til valggjennomføringen, mener vi vil bidra til at fremtidige valg blir bedre for mange. Vi mener avslutningsvis at dersom alle valglokaler var universelt utformet og elektronisk stemmegivning over internett ble innført, ville gjennomføring av valg inkludere alle og bli enklere for alle.

Vi utdyper gjerne våre synspunkter i et eget møte med departementet.

Med vennlig hilsen

FUNKSJONSHEMMEDES FELLESORGANISASJON

Eva Buschmann
Styreleder

Lilly Ann Elvestad
Generalsekretær